

Sydhavnstippen

en storbyoase med liv i

Udgiver: Grøn Sydhavn Naturgruppen
Kontaktoplysninger: se *links* på
www.sydhavnstippen.dk
Email: clausandersen@stubnet.dk

Redaktion: Jens Christian Elle
Laurits Baad Holdt

Claus Andersen
Jesper Grolin
Grøn Sydhavn Naturgruppen
Miljøpunkt Vesterbro/Sydhavn

Layout og sats Jens Christian Elle
Laurits Baad Holdt

Fotos: Forside: Claus Andersen/Jesper Grolin
Lysternes have - performance på
Sydhavnstippen. Billedmontage: Jens
Christian Elle

Side 2,3,4,6-7,8,10,11: Claus Andersen
Side 5: Eva Kjeldsen
Side 10 (øverst): Rødfilm

Illustrationer: Carl Christian Tofte:
Side 4: Stilits
Side 8: Blåfugl
Bagside: Kort over Sydhavnstippen
Bagside: Silkehale

Oplag: 1.000

Tryk: Eks-skolens Trykkeri

Udgivet forår 2009

• Sydhavnstippen er et unikt naturområde.... side 4

• Frednings- og planbestemmelser.... side 5

• Bynatur er vigtig natur.... side 6

• Tippen syder.... side 8

• Sagt om Sydhavnstippen.... side 9

• Sydhavnstippens farverige historie.... side 10

• Kort over Sydhavnstippen.... bagsiden

Blot fire kilometer fra Rådhuspladsen finder vi Sydhavnstippen - et særpræget og mangfoldigt natur- og kulturområde, vokset frem på bunker af bygningsaffald og lokalt engagement. I dag et skattet opholdssted for dyr og mennesker. Tippen er med andre ord en storbyoase med liv i.

Flere forskere har påvist, at de grønne rum virker afstressende på mennesker i storbyen.

Selvom naturen på Tippen er vokset frem af sig selv, går det ikke at lade den passe sig selv. Specielt på to områder har den brug for en hjælpende hånd.

Hvis vi ikke passer på, risikerer vi, at Tippen bliver invaderet af planter, der breder sig voldsomt og på den måde forringer biodiversiteten.

På trods af mange års systematisk indsats mod de invasive plantearter, er presset fra disse aggressive vækster stadig så voldsomt, at det alvorligt truer den biologiske mangfoldighed og generer de rekreative udfoldelsesmuligheder.

Det andet område er mere u håndgribeligt. Sagen er, at over halvdel af Tippen reelt har status som en tom grund. Det vil sige, at den i princippet kan udlægges til for eksempel byggeri.

På de næste sider vil vi med ord og billeder forsøge at forklare, hvorfor det er så vigtigt at bevare hele Tippen, som den mangfoldige storbyoase den er.

Tippen er et område i konstant bevægelse under påvirkning af naturens og kulturens kræfter. Opgaven handler derfor i høj grad om at blive enige om, hvilken natur og

kultur vi ønsker, skal gro frem og blive i stand til at handle derefter.

Miljøgrupperne i Sydhavnen er glade for samarbejdet med By & Havn, der ejer området. Dialog er vejen frem i udviklingen af dette stykke betagende natur.

I dette hæfte vil vi også vise, hvilke erfaringer, ideer og konkrete forslag som er vokset ud af denne proces.

Claus Andersen
Grøn Sydhavn Naturgruppen

Rimfrost på Karteboller

Københavns Kommune har udarbejdet et såkaldt bynaturindeks som grundlag for at vurdere naturkvaliteten i byens parker. Fagfolk har, med afsæt i denne metode, undersøgt Sydhavnstippen og konklusionen er klar²: Sydhavnstippen er topscorer og årsagen skal findes i den selvgroethed, der kendetegner området. Men også de mange menneskelige indgreb, der har været igennem årene har skabt en mosaik af landskabstyper på forskellige udviklingstrin.

Et unikt naturområde

Som kulturel naturscene er Sydhavnstippen unik på grund af vekselvirkningen mellem murbrokker, byggematerialer og historiske spor, i et charmerende samspil med den selvgroede natur, den åbne himmel og vandet. Dertil kommer den korte afstand til storbyen og en sårbar artsrigdom af planter og dyr¹.

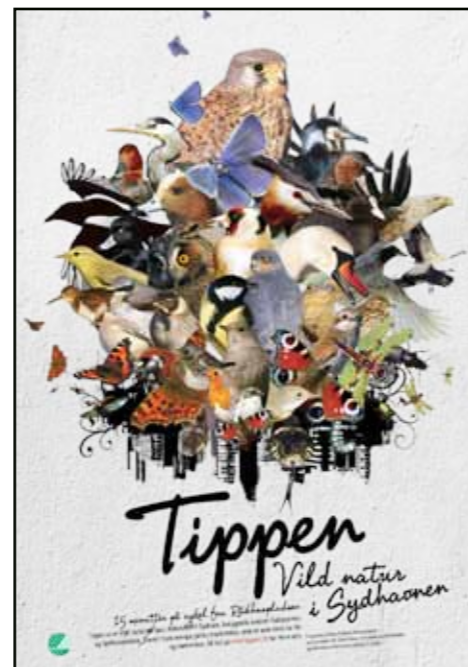
Førstegangsbesøgende lades sjældent uberørte af stedets rå og mangfoldige udtryk. Oplevelsen tiltrækker os, fordi den udgør en tiltrængt kontrast til en storbytilværelse, hvor både byrummet og parkerne er planlagt og anlagt helt ned i detaljen.

Denne selvgroede naturtype på opfyldte arealer kender vi fra andre steder i København. Hvad der gør Sydhavnstippen særlig er dens beliggenhed i nærheden af et storbycentrum, hvor stål, glas og hård trafik dominerer oplevelsesrummet.

Kommer man fra Valbyparken oplever man en iøjefaldende kontrast mellem et velordnet grønt parkområde og Sydhavnstippens utæmmede natur. Hver på sin måde tilfredsstillende disse former for bynær natur de menneskelige behov for at udfolde sig i grønne omgivelser.

Stillsits på kartebolle

Vild natur i Sydhavnen (2007)
Plakat (70 x 100)

Produceret af Grøn Sydhavn Naturgruppen og foreningen Det Grønne Knæ.
Plakaten er designet af Pernille Dueholm.

Fejring i det grønne, 2004

Sydhavnstippen har mange forskellige interessenter. Der er grundejeren, brugerne, Københavns Kommune, erhvervsdrivende, natur- og miljøorganisationer og EU. Hver især har de ideer om, hvad området skal bruges til og hvad der skal gøres ved det.

I kommuneplanen fra 2005³ har Tippen tre forskellige slags status, som det fremgår af figur 1. Den

Frednings- og planbestemmelser

grønne del af området har 01-status. Det betyder, at det er udlagt til fritidsformål. Den orange del har B*-status, hvilket fortæller, at dette delområde er et såkaldt "perspektivområde for boligbyggeri (efter 2018)". Det røde område har C1*-status. I dag rummer det både industri og serviceerhverv og er fra 2018 udlagt som "Perspektivområde for boliger og serviceerhverv". De røde og orange områder udgør tilsammen kommuneplanens perspektivområde efter 2018 (fig. 2).

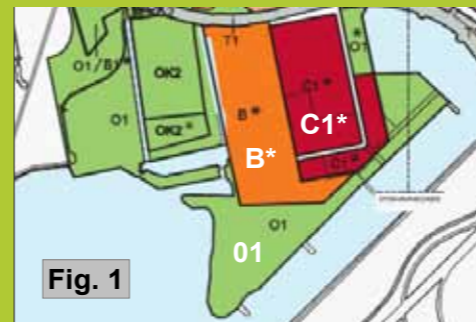

Fig. 1

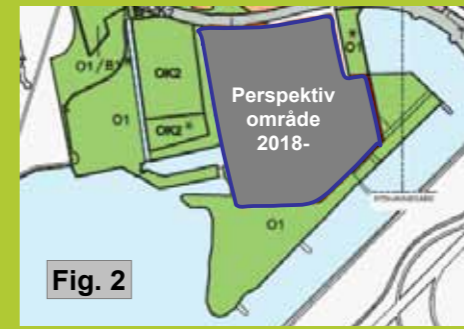

Fig. 2

Kalvebodkilefredningen⁴ blev efter afgørelse i Overfredningsnævnet vedtaget i 1990. Den del af Tippen, som har 01-status i kommuneplanen, er således beskyttet af fredningsbestemmelserne. I fredningen betegnes denne del af Tippen som "det biologisk værdifulde område Tippen", og Overfredningsnævnet tillægger Københavns Kommune plejemyndighed for området. Formålet med fredningen er "at sikre en opretholdelse og

muliggøre en forbedring af de biologiske og landskabelige værdier, der er knyttet til området, samt at fastholde og regulere almenhedens ret til færdsel i området og dets anvendelse til fritidsformål i øvrigt." Det siges endvidere, at "der må ikke foretages terrænændringer og ændringer i de nuværende vegetationsforhold, [...] medmindre sådanne tilstandsændringer er umiddelbart tilladt i de efterfølgende bestemmelser."

Kalveboderne blev i 1994 udpeget som EF-fuglebeskyttelsesområde, hvilket indebærer, at aktiviteter i de tilstødende landområder, herunder Sydhavnstippen, ikke må medføre forringelser for fuglelivet i Kalveboderne.

Ejerforhold

Sydhavnstippen ejes af Udviklingselskabet By & Havn I/S. Det er et selskab ejet af Københavns Kommune (55 %) og Transport- og Energiministeriet (45 %). By & Havn står blandt andet for at drive havnen og udvikle Ørestaden.

Tidligere var det Københavns Havn A/S, der ejede Sydhavnstippen, men i 2007 vedtog Folketinget loven om Arealudviklingselskabet I/S⁵, der blandt andet betød, at selskaberne Frederiksbergbaneselskabet I/S, Ørestadsselskabet I/S og Københavns Havn A/S blev lagt sammen i Arealudviklingselskabet I/S. Københavns metro blev dog skilt fra i et separat selskab. I begyndelsen af 2008 ændrede selskabet navn til Udviklingselskabet By & Havn I/S.

Det præciseres i loven at:

”Selskabet kan helt eller delvist uden vederlag stille arealer til rådighed for kulturelle formål og for fritids- og rekreative formål (§ 15 stk. 5).

Tager man de åbenlyse naturkvaliteter på Sydhavnstippen i betragtning samt fredningens ordlyd om, at Tippen er ”biologisk værdifuld” kan det undre, at hele området endnu ikke har opnået en formel beskyttelse som naturområde.

Heldigvis er der sat flere projekter i gang for at bevare naturværdierne. Men før disse beskrives, er her et tilbageblik på nogle tidligere naturplejeprojekter i området.

I begyndelsen af 1990’erne anlagde Københavns Kommune og Herpetologisk Forening fire vandhuller i et forsøg på at redde bestanden af den truede grønbrogede tudse. Vedligeholdelsen haltede dog og vandhullerne groede efterhånden til. Ved en undersøgelse i 2007 fandt biologer ingen grønbrogede tudser på Tippen⁶.

I 2007 tilbød Danmarks Naturfredningsforening at renovere vandhullerne i samarbejde med kommunen. Den daværende grundejer Københavns Havn A/S, takkede dog nej, fordi selskabet først ville have en dialog med kommunen om områdets fremtid.

Et andet tiltag var et forsøg på at slippe af med kæmpebjørnekloen, der havde bredt sig på Tippen siden slutningen af 1980’erne. I årene 2002-2007 gennem-

Bynatur er vigtig natur

førte den frivillige arbejdsgruppe Naturgruppen en systematisk bekæmpelse. Indsatsen indbragte gruppen Københavns Miljøpris i 2004, men formelt var indsatsen faktisk ulovlig uden grundejerens tilladelse. Den blev først givet mundtligt i 2007. Bekæmpelsen må forventes at skulle fortsætte i flere år endnu.

I løbet af 2008 har et gartnerfirma bekæmpet bjørneklo og to andre invasive plantearter, kanadisk gyldenris og japansk pileurt. Denne indsats blev organiseret af Naturgruppen og finansieret af By & Havn, Kgs. Enghave Lokaludvalg og Agendaråd Sydhavn. Ifølge Københavns Kommunes indsatsplan mod kæmpebjørneklo for 2009-2018, skal planten fremover bekæmpes mere effektiv end tidligere. Med

vedtagelsen af denne plan er det muligt for Teknik- og Miljøforvaltningen at pålægge grundejere at bekæmpe planten. Tippen består som tidligere nævnt af én del, der er fredet og én del, der ikke er. Biologer fremhæver dog, at begge dele er af samme biologiske og oplevelsesmæssige værdi⁷. Man skal altså kigge i papirerne for at se grænsen mellem de to områder.

At kommunens visionære naturpolitik⁸ ikke er garant for Tippens naturværdier, illustreres

af dette citat fra Center for Park og Natur: ”Afdækning af arealer med ren jord og græssåning i det fredede område af Tippen er i fuld overensstemmelse med fredningsbestemmelserne for området”.

I perioder har naturplejen bestået af at søge at beskytte området mod naturforringende rekreative aktiviteter. Således lå der fra 1996 til 2007 en modelflyvebane i den ene ende af det fredede område⁹.

Det kunne lade sig gøre på grund af kommunens fortolkning af fredningsbestemmelserne – en fortolkning, som Naturgruppen er uenig i og som har givet anledning til en del korrespondance med forvaltningen. Naturgruppen mener i øvrigt, at denne fortolkning strider mod kommunens egen visionære naturpolitik¹⁰.

På den ikke-fredede del af området har Naturklagenævnet¹¹ tidligere givet tilladelse til en midlertidig golføvebane. Banen blev dog aldrig etableret blandt andet på grund af lokale protester.

Udover byggeri efter 2018, som der er åbnet for i kommuneplanen fra 2005, kan truslerne mod naturværdierne på Tippen sammenfattes således: Invasive plantearter og potentielle naturforringende rekreative aktiviteter og midlertidige anlægsarbejder.

*at passe på naturen
så ånd og liv kan bruse
for HER
skal aldrig bygges huse!*

Eva Kjeldsen 2006

*Hans Dragehjelm (1875-1948) opfandt både sandkassen og flyverdragten. Hans gravsten har indtil for nyligt kunne ses på Sydhavnstippen, hvortil den bragt som 'opfyld' efter en kirkegårdssanering

Hr. Dragehjelm*

*Ude i det græsgrønne land
ved foden af et gammelt
brokkelæs
lå en sten
for en mand
med et hjerte af græs.*

*Hr. Dragehjelm
den skælm*

*går igen
puster liv
i træer og siv
hvisker minder frem
fra en tid
med bare tæer
nu skal vi lær*

Medlemmer af Naturgruppen i gang med at indsamle frøstande fra kæmpebjørneklo

vi har med disse partnere, og vi håber, at vi gennem dette samarbejde med tiden kan realisere mange af de andre ønsker, der kan fremme områdets kulturelle og naturmæssige mangfoldighed. Vi håber også på, at det nuværende samarbejde kan danne fundamentet for et endnu bredere forum, hvor de lokale borgeres ønsker, behov og ressourcer indgår i et samspil med de særlige ressourcer som kun kommunen og ejeren af området er i besiddelse af”.

Tippen syder

I gennem de seneste år har forskellige grønne borgergrupper i Sydhavnen udarbejdet oplæg¹², der på forskellig vis skitserer, hvordan Sydhavnstippen kan bevares og udvikles til et endnu bedre sted at opholde sig for en mangfoldighed af mennesker, dyr og planter. Oplæggene har det til fælles, at de peger på konkrete tiltag, som kan styrke natur- og kulturkvaliteterne. Det er tiltag som for eksempel etablering af en naturskole, som kan inspirere og styrke skolernes undervisning i naturfag, etablering af toiletfaciliteter, naturcamping og måske placering af store sten til sæler i vandet udfor Sydhavnstippen.

Udover det stærke ønske om at sikre hele Tippetens officielle status som naturområde, har der været enighed om, at det lokale engagement i naturplejen bør ske i samspil med en aktiv kommunal indsats, blandt andet via udarbejdelsen af en fremsynet pleje- og udviklingsplan for området.

Der har længe været ønsket fårehold som en del af naturplejen. Får æder nemlig gladelig kæmpebjørnekloen og vil være eminente til at afgræsse rundt om vandhullerne, så disse igen kan blive egnede ynglepladser for tudser og frøer. Derfor er det med stor glæde, at vi i 2009 kan byde de første får på Sydhavnstippen velkommen.

Ideen om fårehold er blevet startskuddet til et omfattende samarbejde mellem Udviklingselskabet By & Havn I/S, Københavns Kommune, lokale borgergrupper og grønne og friluftskulturelle organisationer – et såkaldt lokalt grønt partnerskab.

Partnerskabets planer for de kommende år omfatter også etablering af den tidligere nævnte naturskole og en styrkelse af den manuelle naturpleje.

Om dette samarbejde siger Claus Andersen, der er formand for Naturgruppen: ”I Naturgruppen sætter vi stor pris på samarbejdet

Sagt om Sydhavnstippen

”Sydhavnstippen er et uundværligt åndehul for mange mennesker - ligesom den er det for en række dyr. Her holder et væld af fugle et hvil på deres træk sydpå, og æder sig fede i områdets mange insekter og vilde bær. Her, midt i byen, kan man støde på fugle, som i deres yngletid har levet et skjult liv i de nordskandinaviske skove, men som nu er så opsatte på at få fyldt fedtdepoterne, at de næsten ikke ænser, at der er mennesker i nærheden.”

- Hans Schou Frederiksen, ornitolog

”I By & Havn arbejder vi for at skabe levende bydele i international klasse - både i vores byudviklingsområder og langs Københavns havn. Sydhavnstippen er et unikt naturområde, som byder på et spændende fugleliv, oplevelsesrige trampestier og fantastiske rekreative muligheder blot 10 minutter på cykel fra Vesterbros pulserende liv. Og vi er glade for at kunne samarbejde med områdets øvrige interessenter om at vedligeholde og skabe nye rekreative oplevelser på Sydhavnstippen til glæde for de mange københavnere, der nyder godt af stedets smukke natur.”

- Julie Dufour Wiese, By & Havn

”Jeg nyder altid at komme ud på Tippen, hvor der er højt til himlen og jeg kan trække vejret frit. Det er et fantastisk aktiv for København med et så spændende stykke selvgroet natur så tæt på centrum. Tippen byder på helt andre oplevelser end byens parker: Børn kan lære om naturen, man kan nyde synet af en tårnfalk på jagt og om efteråret samle æbler og bær.”

- Ann Vikkelso, formand for Bymiljøudvalget, Kgs. Enghave Lokaludvalg

De opfyldte arealer som de tog sig ud i 1974

Sydhavnstippens farverige historie

Den oprindelige kystlinje ved Kongens Enghave lå bag den nuværende godstogbane. Fra 1945 til 1972 blev kysten brugt til aflæsning af byggeaffald og jord fra hovedstadsområdet, hvorved det nuværende Sydhavnstippen opstod. Opfyldningen var et led i Københavns Havnevæsenes udviklingsplaner.

Daværende overborgmester Egon Weidekamp bebudede i 1979, at motorvejen fra Vestamager

til centrum, skulle føres over Sydhavnstippen. Året efter foreslog Weidekamp i stedet byggeri af 2.000 lejligheder på Tippen.

I 1981 afleverede haveforeningen Frederikshøj og bundgarmsfiskerne 12.200 underskrifter mod byggeri på de grønne områder i Sydhavnen, herunder Sydhavnstippen.

I 1986 præsenterede Danbyg (Axel Juhl-Jørgensen) et projekt med 1.800 lejligheder i ejendomme i op til 12 etager på Sydhavnstippen. Samme år blev området udlagt til boliger i kommuneplanforslaget, men året efter enedes Danmarks Naturfredningsforening, Hovedstadsrådet, Friluftsrådet og Miljøministeriet om et fredningsforslag, der indbefattede den sydlige tredjedel af Sydhavnstippen.

I 1987 udtalte paddeeksperten Kåre Fog, at Tippen er Sjællands største ynglested for den sjældne grønbrogede tudse.

I 1987 findes der pletvist store koncentrationer af gift på Tippen. Byggeplanerne udskydes og året efter forelå en dyster forureningsundersøgelse¹³.

I slutningen af 1980'erne viser de første forekomster af den invasive kæmpebjørneklo sig på Sydhavnstippen.

I 1990 vedtages Kalvebodkilefredningen¹⁴ af Overfredningsnævnet.

I 1993 anlægges en godstjernbane på Sydhavnstippens nordlige del, hvorved det sammenhængende

naturstrøg fra Karens Minde til Kalveboderne deles i to.

Kalveboderne udpeges i 1994 til EF-fuglebeskyttelsesområde.

Fra 2002 til 2007 gennemførte den frivillige arbejdsgruppe 'Naturgruppen' en systematisk bekæmpelse af den invasive kæmpebjørneklo. Naturgruppen fjernede desuden årtiers henkastet affald fra området og udførte anden naturpleje.

Som et beboerprojekt under kommunens og Boligministeriets Kvarterløft blev der i 2002 anlagt en grusbelagt cykelsti på Sydhavnstippen, samt en bro til Valbyparken. Vejvisersten, informationstavler og borde/bænke blev opstillet i årene efter som samarbejdsprojekter mellem Grøn Sydhavn, miljøgrupperne Grøn Agenda, Naturgruppen og foreningen Det Grønne Knæ. Siden da er antallet af besøgende på Sydhavnstippen steget år for år. Performanceteater, skattejagt for børn, kunsthappenings, guidede

fugleture og meget andet finder stadigt hyppigere sted.

I 2004 fastslog Højesteret, at Staten ejer Københavns Havn A/S og dermed også Sydhavnstippen. Som en følge heraf vedtog Folketinget i 2007 loven om "Arealudviklingsselskabet I/S"¹⁵, som indebærer nedlæggelsen af bl.a. Københavns Havn A/S og overførelse af værdierne til det nye selskab. I 2008 skiftede selskabet navn til det nuværende Udviklingsselskabet By & Havn I/S.

I 2005 blev anlagt en golføvebane på den nordlige del af Sydhavnstippen indstillet efter flere måneders beboerprotester, klager, blokader og politisk opmærksomhed.

I 2007 fremlagde ornitologer en liste med 150 fuglearter¹⁶, der var set på eller ved Sydhavnstippen.

I 2008 grundlagdes Sydhavnstippens lokale grønne partnerskab af By & Havn, Grøn Sydhavn Naturgruppen, GRØN VESTERBRO/SYDHAVN, Københavns Kommunes Børne- og Ungdomsforvaltning, de lokale afdelinger af Danmarks Naturfredningsforening og Friluftsrådet, samt en repræsentant for det kommende færelaug.

Alle bilag findes i arkivet på www.sydhavnstippen.dk (under menuen 'Historie & Arkiv').

1. Bilag 10: Fuglearter på Sydhavnstippen, 2004-2007 og bilag 11: Andre dyrearter på Sydhavnstippen, 2004-2008.
2. Bilag 24: Fagfolks vurdering af Sydhavnstippens naturkvaliteter (bynaturindeks), 2006.
3. Bilag 4: Uddrag af Kommuneplan 2005.
4. Bilag 1: Kalvebodkilefredningen, 1990.
5. Bilag 3: Lov om Arealudviklingsselskabet I/S, 2007.
6. Bilag 35: Padder og krybdyr i Sydhavnen (syd for godsbanen), 2007.
7. Bilag 24: Fagfolks vurdering af Sydhavnstippens naturkvaliteter (bynaturindeks), 2006.
8. Bilag 44: Uddrag af kommunens naturpolitik, 2004-2008.
9. Bilag 34: Modelflyvebanens lovlighed, klager og svar, 2006-2007.
10. Bilag 44: Uddrag af kommunens naturpolitik, 2004-2008.
11. Bilag 46: Naturklagenævnets afgørelse vedr. golføvebanen, 2005.
12. Bilag 8: Bevaringsplan for de grønne områder. Det Grønne Knæ, 2004 og bilag 6 og 7: 'Vision for Tippen'. Naturgruppen og Karens Minde Gruppen, 2006 (henholdsvis PowerPoint og pdf).
13. Bilag 15: Forureningsundersøgelse, 1988.
14. Bilag 1: Kalvebodkilefredningen, 1990.
15. Bilag 3: Lov om Arealudviklingsselskabet I/S, 2007.
16. Bilag 10: Fuglearter på Sydhavnstippen, 2004-2007.

Sådan kommer du til Sydhavnstippen

S-tog eller bus

500 meter syd for Sjælør S-togsstation ligger Karens Minde Kulturhus. Herfra fører en grussti igennem Karens Minde området til Sydhavnstippen. Bus nr. 3A, 4A, 10, 16E, 30 og 133 stopper alle i Sydhavnen.

Cykel eller bil

Sydhavnstippen er et knudepunkt i et vidtstrakt grønt stisystem for cyklende. Biler kan parkeres på Fragtvej eller Sydløbsvej.

Færdsel i området

Besøgende opfordres til at vise hensyn til det mangfoldige dyre- og planteliv. Hundeejere opfordres til at tage hensyn til fuglene i ynglesæsonen, fra april til juli. I fårefolden skal hunde føres i snor. Kørsel med motorkøretøjer er ikke tilladt i området.

Baseret på (c) 2008 Google - kortdata 2008 - Teleatlas

Sti forbi Karens Minde Kulturhus med forbindelse via Sjælør Boulevard til Vestre Kirkegård, Søndermarken og Frederiksberg

Karens Minde Kulturhus

Silkehale

Sti til Valbyparken og videre ad grønne stier mod Køge Bugt Strandpark eller langs Harrestrup Å til Damhussøen og Utterslev Mose

Sti langs Fiskerihavnen videre til Vestamager, Amager Fælled og Islands Brygge

for mere information:

www.sydhavnstippen.dk